

GHEORGHE ȚIȚEICA: OM DE ȘTIINȚĂ ȘI PEDAGOG

Teodora STĂNESCU-STANCIU¹

teostanciu@yahoo.com

ABSTRACT: Gheorge Țițeica was a Romanian Mathematician, a true pioneer, co-founder of the Mathematical Gazette, together with Ion Ionescu, Andrei G. Ioachimescu or Vasile Cristescu. The Romanian culture and history records Gheorge Țițeica as a great educator (following Spiru Haret's model), an emblematic teacher figure at the end of the 19th century and early 20th century. He deeply loved nature, mountains, especially the Bucegi Mountains. His passion for numbers, exact sciences, but also for education or nature was transmitted to the three children he had with wife Florence Thierrin (1882–1965): Radu (1905–1987), Gabriela (1907–1987) and Șerban (1908–1985). So, his family became one of the most representative families for the Romanian spirit.

KEYWORDS: Gheorghe Țițeica, mathematics, education, nature, family

La 4/17 octombrie 1873, la Drobeta Turnu Severin, în primul „oraș apusan, din România modernă, cu clădiri frumoase, cu școli mărețe, cu uliți largi și drepte” (Al. Vlahuță²), se naște, în familia unui truditor mecanic naval³, Radu Țițeica (originar de pe plaiurile Buzăului, din comuna Chilibia) și a Stancăi, Gheorghe, unicul băiat, alături de alte trei surori. În urbea ce număra, în acele vremuri, aprox. 13.000 de locuitori⁴, comunitatea

1 Doctor în istorie, conf. univ. la Universitatea „Spiru Haret”, București; membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

2 *România Pitorească*, Editura Sport-Turism, 1989.

3 Unul dintre elementele dominante în ascensiunea orașului Drobeta Turnu Severin (din 1851, municipiu), l-a constituit înființarea, în 1852, a Șantierului Naval de către compania austriacă de transport naval D.D.S.G. și a funcționat la început doar ca șantier de reparații navale (C. Dănescu, *Șantierul Naval din Turnu Severin (1851–1950)*, Turnu-Severin, 2004).

4 Conform datelor statistice, în anul 1883, Severinul avea 13.000 de locuitori, cuprindea 1.651 de case, 12 edificii publice, 6 biserici, un spital, un arest preventiv, o gară și o clădire de vamă. Pentru istoria urbei, am utilizat: C. Pajura, D. Giurescu, *Istoricul orașului Turnu*

germană⁵ era destul de numeroasă, avându-și întemeiată și o grădiniță⁶. Acolo a fost dus, în toamna anului 1879, la vârsta de doar 6 ani, și micuțul Gheorghe⁷. Și apoi la Școala Primară nr. 1 din Turnu Severin.

Conștientă de talentul tânărului pentru carte, familia l-a trimis, ca intern, să urmeze cursurile liceului din Craiova, unde elevul Gheorghe Țițeica a înregistrat rezultate strălucite, excelând însă la matematică⁸, dar dovedind talent și în domeniul criticii literare și al filosofiei, o aplecare aparte și pentru limbile clasice (latina și greaca). Era permanent premiantul I al clasei⁹. În noiembrie 1891 a apărut în cadrul liceului, sub îndrumarea „tânărului și entuziastului” profesor G. T. Buzoianu, publicația *Revista școliei*, la care elevul Gheorghe Țițeica a colaborat permanent, fiind conducătorul rubricii de matematică, dar purtându-și semnătura și pe interesante studii de critică literară sau filosofie.

La 15 iunie 1892, tânărul Gheorghe Țițeica primea „Certificatul de absolvire” a liceului „Carol I”¹⁰. Directorul școlii, fostul său profesor de

Severin (1833–1933), București, 1933; M. Davidescu, *Turnu-Severin*, Poligrafica Oltenia, Craiova, 1964; M. Butnariu, *Monografia orașului Drobeta Turnu Severin*, Drobeta Turnu Severin, Prier, 1998.

- 5 Până spre 1900, orașul a fost populat 85% de străini: austrieci, nemți, italieni, sârbi, evrei, francezi, unguri, greci, armeni sau bulgari. În anul 1865 locuitorii români ai Severinului erau pe locul doi abia ca număr după vorbitorii de limbă germană (mai multe amănunte despre comunitatea germană din Severin în Wolfram G. Heilemann, „Comunitățile bisericesti și cultura evanghelică de limbă germană în nucleele urbane de migrație și modernizare din vechiul regat al României, între cca. 1840–1944”, în *Confluente culturale româno-germane*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2008.
- 6 În 1860, în Turnu-Severin existau patru școli: 3 particulare, de limba germană (două de confesiune romano-catolică, una luterană) și una de stat.
- 7 Apud Nicolae Andrei, *Ani de lumină – Istoria Liceului „Nicolae Bălcescu”*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1976.
- 8 „Unul dintre episcopii noștri într-ale matematicilor”, „acel socotitor care a fost să-și hrănească ani grei de trudă dăruindu-și numele românesc unor calcule de amplă anvergură poetică. Fiindcă numai suflul unui poet genial ar fi putut, cu ocazia unei olimpiade școlare, să-și uimească dascălii cei poficioși de rezultate superioare” (Mircea Constantinescu, *Orașul de la parter*, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2009, p. 121).
- 9 A obținut, încă din primul an de liceu, bursa „Eufrosin Poteca”. Din economiile realizate din bursă și banii agonisiți pe calea meditațiilor date onora din colegii din clasele inferioare, el și-a cumpărat primele cărți din biblioteca sa, care va număra, spre sfârșitul vieții sale peste 20.000 volume, între care și numeroase cărți rare. Adesea, mai ales în timpul vacanțelor, completa, din aceleași surse, și modestul buget al familiei, diminuat mai ales după dispariția tatălui.
- 10 În toamna anului 1885, Regele Carol I a vizitat Craiova, iar la rugămintea directorului G. P. Constantinescu (nimeni altul decât tatăl savantului Gogu Constantinescu,

matematică Scarlat Mateescu, a ținut să adauge, la mediile anuale înscrise pe documentul oficial eliberat o „recomandare permanentă”, în care se menționa că absolventul Gheorghe Țițeica „a dat dovezi de o exemplară moralitate”, a urmat „tot cursul” liceului cu un „eminent succes”. După cum va mărturisi peste ani, gestul l-a impresionat profund: „Și, astăzi, după 41 de ani aprecierile lui Scarlat Mateescu, înscrise, cu dragoste de părinte sufletesc, pe certificatul meu de absolvire, îmi servesc – cum mi-au servit neconținut – ca un talisman care totdeauna m-a împiedicat de a mă abate de la calea cea dreaptă arătată de el...”¹¹.

„La bacalaureat, absolvenții liceului nostru erau înconjurați de mare respect de absolvenții veniți de la alte licee. «Cei de la Craiova sunt tari! – era expresia curentă și lauda nu era deșartă”. Liceul, cu „o tradiție, imprimată... de profesori de mână întâia”, a rămas reper constant în întreaga sa viață. Mai mult, a încercat prin toate forțele sale să impună și societății contemporane românești astfel de repere: „E o datorie sfântă ca această bună tradiție să fie păstrată. E o datorie națională ca profesorii și elevii, care vin pe rând, să mențină faima școlii cu rădăcini atât de adânc”¹².

După absolvirea liceului, în 1892, intră prin concurs primul la examenul de bursă al Școlii Normale Superioare din București. În același an, se înscrie și la Facultatea de Științe, Secția de Matematică, având o pleiadă de profesori străluciți, precum: David Emmanuel, Spiru Haret, Constantin Gogu, Dimitrie Petrescu și generalul Iacob Lahovary. Împreună cu aceștia, în 1894, va înființa Societatea „Amicii Științelor Matematice”, al cărei președinte va deveni, alături de vicepreședintele Spiru Haret. După numai un an, Societatea a reușit să publice și un prim volum de studii (dezbătute, în prealabil, în ședințe și întâlniri periodice). Este perioada (1895) în care Gheorghe Țițeica intră și în redacția revistei *Gazeta matematică*¹³, la care

---

1881–1965, tot profesor de matematică) și a corpului profesoral a acceptat să fie Patron al Gimnaziului devenit, ulterior, Liceul din Craiova. Prin înaltul Decret Regal nr. 2614/11 noiembrie 1885, s-a hotărât ca instituția școlară să poarte numele de Liceul „Carol I”, sub care este cunoscut și azi, după ce, între anii 1948 și 1997, s-a numit Liceul „Nicolae Bălcescu”.

11 Apud http://www.cnc.ro/gheorghe_titeica.php

12 *Idem*.

13 Al cărei prim număr apare la 15 septembrie 1895, într-o atmosferă destul de sumbră, în peisajul publicistic de specialitate, nemaexistând nicio revistă științifică. În primul an, revista a reușit să strângă 144 de abonamente. Pentru mai multe amănunte despre atmosfera din redacție în primii ani de activitate, a se consulta și Mircea Trifu, „Fenomenul Gazeta Matematică la 110 ani. O (posibilă) istorie despre fapte și oameni”, <http://>

va colabora până la sfârșitul vieții. În același an debutează și ca profesor, suplinitor la Seminarul *Nifon*¹⁴ din București.

Un an mai târziu, în 1896, obține o bursă specială și pleacă la Paris¹⁵, unde, între anii 1896–1899, urmează cursurile Școlii Naționale Superioare și ale Facultății de Științe de la Sorbona. În 1897, în fața unei comisii compuse din prestigioase nume ale matematicii mondiale, precum Henri Poincaré (1854–1912), Marie Henri Andoyer (1862–1929), sau Jean Gaston Darboux (1842–1917), își ia examenul de licență, ca prim clasificat, cu certificat de astronomie, mecanică rațională, calcul diferențial și integral. În 1899, își susține și doctoratul în matematică. La Paris, se împrietenește cu Henry Leon Lebesgue (1875–1941), Jaques Hadamard (1865–1963) și Paul Montel (1876–1975)

Reîntors în țară, în 1900, devine profesor agregat de geometrie analitică și trigonometrie sferică; apoi, trei ani mai târziu, profesor titular la Facultatea de Științe a Universității din București. Începea, astfel, o strălucită carieră de dascăl.

Poate nu întâmplător, destinul îi va lega viața de Florence Thierin (1882–1965), fiica directorului renumitului Institut Schewitz-Thierin¹⁶, Florentin Thierrin (1849–1907), absolvent al Școlii Normale din Freiburg. Iubirea pentru predat, dar și pentru spiritul calculat german și-au găsit întruchipare în firava elvețiană, cu care mai împărțea și o altă mare pasiune: excursiile pe munte.

Primii ani de viață cuplul și i-a petrecut în București în incinta pensiunii situat pe strada Scaune nr. 33 (astăzi str. Nicolae Filipescu¹⁷). Dar în timpul liber – cât era – le plăcea să părăsească din ce în ce mai dezvoltata capitală și să se retragă la munte, la Bușteni, oraș care își va pune amprenta asupra întregii familii. Inițial, Florence și Gheorghe au locuit cu chirie la

---

www.gazetamatematica.net/?q=node/26. Dar și volumul omagial „Gazeta Matematică, 1895–1935, Istorie – învățăminte”, – cel de al 11-lea volum din colecția „Biblioteca Gazetei Matematice” – în care Gh. Țițeica, Ion Ionescu, A. Ioachimescu, Al. Bunescu, I. Chitulescu, I. Linteș, C. Ionescu-Bujor, C. Mateescu, O.N. Țino, Gr. Zapan, I. Bușilă și G. Buicliu analizează adevăratul „fenomen Gazeta Matematică”.

14 Înființat în 1872.

15 Profund legat de familie, chiar și de la Paris încearcă să o ajute material, jumătate din salariul lăsându-l în țară mamei pentru a-și ajuta cele trei surori.

16 Institutul *Schewitz-Thierin* a fost înființat în 1847 și a funcționat până în anii de început ai Primul Război Mondial.

17 În locul căruia s-a construit Institutul de Petrol, Gaze și Geologie. Apoi Gheorghe Țițeica va cumpăra și propria casă, pe strada Dionisie Lupu nr. 80.

o familie, într-o casă cu prisă, situată foarte aproape de strada principală (Caraiman, nr. 2). Aici se va naște și primul lor copil¹⁸, Radu, în 1905.

Despre primii ani de viață ai lui Radu, dar, mai ales, despre fragilitatea tinerei mame – care, după spusele buștenarilor care au cunoscut-o – era o fire extrem de deschisă, prietenoasă, care găsea totdeauna un cuvânt pentru cei cu care se întâlnea fie prin micuța așezare, fie pe cărări de munte – pomenește, în memorii, și Constantin I. Bilciu:

„La vreo lună după nașterea mea, maică-mea care, după cum am spus, era de o frumusețe rară și plină de sănătate, se duse la servicii la taică-meu și aștepta pe o bancă în holul cabinetului guvernatorului Bibicescu¹⁹. Tocmai avea loc o ședință cu cenzorii, consilierii și alți domni din ministere.

La eșirea din ședință, un domn cam de o vârstă cu taică-meu, o vede pe maică-mea așa cum era durdulie și plină de sănătate, se apropie de ea și o întreabă cine e și ce treabă are acolo. Maică-mea îi spune că este soția lui Bilciu, că are un băiețel de o lună, adică pe mine, și că vrea să meargă în oraș cu taică-meu să cumpere ceva pentru copil căci tocmai era zi de leafă. Bucuros, acest domn îl cheamă pe taică-meu și în prezența mării spune următoarele: Eu sunt Gheorghe Țițeica, profesor universitar de matematici. Soția mea a născut și ea acum 20 de zile un băiețel pe Radu, e slabă și nu prea are lapte să-l alăpteze. Ce sfaturi îmi dați? Nu vreți să veniți până la mine acasă să mai o încurajați puțin pe soția mea? Atunci maică-mea i-a spus că va veni a doua zi și cu două sticle de lapte proaspăt de capre. Bucuros, profesorul i-a dat maică-mi o monedă de argint de 5 lei pentru deranj și s-au despărțit dându-i maică-mi cartea sa de vizită cu adresa.

A doua zi, maică-mea la ora 7 dimineața, era acasă la profesor, care locuia în strada Scaune Nr 33.

Cum a văzut-o D-na Țițeica s-a amoretat de ea și s-a minunat de fizicul ei frumos și sănătos. Mama i-a dat sticlele cu lapte și a luat copilul din pățuc să-l mângâie, iar acesta simțind sânul mamei a căutat să sugă. Maică-mea a întrebat-o pe D-na Țițeica dacă îi permite să dea copilului să sugă, că are sânii destul de încărcăți. D-na Țițeica a rugat-o chiar și copilul a supt vreun sfert de oră îmbujorându-se la față, râzând și făcând goange maică-mi.

18 Familia Gheorghe și Florence Țițeica a avut trei copii: Radu (1905–1987), Gabriela (1907–1987) și Șerban (1908–1985), toți trei deveniți profesori universitari.

19 Ioan G. Bibicescu (1849–1924), publicist, om politic și economist român, guvernator al Băncii Naționale a României (1916–1921).

Profesorul, care era și el acasă, auzind de această scenă, a rugat-o pe maică-mea să mai vină și a doua zi. Între timp ei au fiert laptele de capră și pus în biberon sterilizat, îl dădu copilului. Acesta sugea în silă și nu da deloc semne de mulțumire.

A doua zi, copilul cum o văzu pe maică-mea, începu să dea din mânuțe și să-i joace ochii în cap de bucurie. Maică-mea îl luă, îl duse la sân și după ce se sătură bine, copilul era altul. Deci leacul era găsit, dar ce era de făcut. A doua zi taică-meu și cu maică-mea fură chemați de profesor acasă la el și-l rugă pe taică-meu s-o lase pe mama la ei acasă vreo trei luni să hrănească și pe copilul lor alături de mine bineînțeles. Și astfel, alături de Radu Țițeica, ca doi frați de cruce, am supt la sânul mamei timp de 6–7 luni până ce ne-am făcut măricei și înțărându-ne pe amândoi, el a rămas cu ai lui, iar eu m-am întors acasă cu ai mei, deși D-na Țițeica a insistat mult să mă ia la ei. Mama însă a plâns cu hohote, eram primul ei copil și viața ei eram eu. S-a despărțit de această familie onorabilă care a ajutat-o de multe ori după aceea, cu angajamentul solemn ca atunci când voi fi de 6 ani să mă dea intern la pensionul lor fără să ceară vreun ban”²⁰.

În 1908, familia Țițeica își va cumpăra și o locuință în de acum atât de îndrăgitul Bușteni, ceva mai departe de fosta lor gazdă, pe strada Paltinului nr. 7, lângă care, peste trei ani se va construi și actuala Piață Centrală. De aici, alături de cei doi băieți, în special, dar și, mai rar, de soție și de fiica lor, Gheorghe va parcurge aproape toate traseele montane din Bucegi sau din împrejurimi²¹. Pasionat drumeț, a făcut parte din Societatea turiștilor din România²² și a fost membru al Touring Clubului²³. Neobosit, urca pe munte cu aceeași vivacitate și la 40 de ani, ca și la 20. După cum nota un

20 Constantin I. Bilciu, *O viață, o luptă, o soartă, Memorii*, <http://www.bilciu.com/senior.htm>.

21 „A aceleia care aștepta cu o nerăbdare, ce nu și-a schimbat nici odată vârsta, bucuria înălțimilor Bucegilor, bucuria osteneții de a ajunge acolo unde aerul este pur, unde orizontul are adâncimi înfricoșătoare, unde cerul senin este mai aproape, unde singurătatea este o voluptate” (Octav Onicescu, la moartea profesorului, în *Natura*, Anul XVIII, Nr. 2, 15 Februarie 1939).

22 Înființată la 24 ianuarie 1903. Printre inițiatori s-au numărat Ludovic Mrazec și Alexandru Țigara-Samurças. Comitetul de conducere număra și alte personalități, precum Grigore Antipa (care a fost și primul președinte), Simion Mehedinți, G. Munteanu-Murgoci, Alexandru Vlahuță, dr. Alceu Urechia. În „Statut”, era stipulat, în mod clar, scopul asociațiunii: „Cunoașterea frumuseților țării românești și de a întări astfel iubirea de patrie și neam”. Membrii ei au întreprins diverse ascensiuni în Carpați: Munții Făgăraș, Mehedinți, Retezat, Piatra Craiului, dar și în Munții Caucaz.

23 Continuatorul, de fapt, al fostei asociațiuni „Hanul Drumeților” (1920), înființat la 2 aprilie 1926.

binecunoscut alpinist (prieten, de altfel, al familiei Țițeica, în special cu Radu și Șerban), Nicolae Baticu, nu de puține ori, în ascensiuni pe Valea Jepilor, își întrecea băieții sau pe ceilalți tovarăși de drumetrie²⁴.

O altă pasiune pe care și-a descoperit-o încă din copilărie și pe care a cultivat-o mereu, transmițând-o și copiilor, a fost muzica. În casa de pe Dionisie Lupu²⁵ se asculta des muzică, Gheorghe Țițeica fiind un destul de bun interpret de vioară. Iar, peste ani, în familia celui mai mic fiu, Șerban vor avea loc numeroase audiții, Șerban cântând la pian, soția, Marieta (născută Mishu), și una dintre fiice (Ștefana, viitoare violonistă²⁶) la vioară.

„Omul care nu va putea fi înlocuit” (N. Iorga²⁷), cu o „fire de țăran răbdător și stăruitor”²⁸, Gheorghe Țițeica a făcut parte dintr-o întreagă generație de „dascăli de mâna întâia”, „a căror erudițiune se formase prin cele mai vestite școli ale lumii și se desăvârșise prin muncă neostoită și prin complectarea ei chiar la catedrele ce li se încredințase la venirea lor în țară”. (George Costescu²⁹).

Profesorul Țițeica a stăpânit toate tainele predării. Vorba domoală atrăgea, impunea și fascina, totodată, indiferent care era subiectul atins. Într-unele dintre însemnările sale, cel mai mare fiu al familie, Radu³⁰, din păcate rămase nepublicate încă³¹, nota că una dintre cele mai pregnante amintiri ale copilăriei sale se leagă de vocea părintelui, de poveștile, cel mai adesea legate de munte și excursii, pe care acesta le împărtășea copiilor.

Pentru Gheorghe Țițeica, ca și pentru multe mulți dintre contemporani sau urmași, modelul de profesor a fost și rămas Spiru Haret. Lui, în revista *Natura* (nr. 9 din 1914), i-a dedicat un elogios articol. Și, cu ocazia

24 Nicolae Baticu, *Amintirile unui alpinist*, Editura Sport-Turism, București, 1981.

25 Unde am avut și eu fericita ocazie să locuiesc, pentru un an, la începuturile facultății; aflată, astăzi, din păcate într-o stare destul de proastă. Vezi și Andrei Pippidi, „Alarmă pe Dionisie Lupu”, în *Dilema veche*, nr. 402. Casa, care are astăzi și o placă memorială, a devenit monument istoric, <http://www.monumenteromania.ro/index.php/monumente/detalii/ro/Casa%20Gheorghe%20Titeica/1393>.

26 Cea de-a doua, Maria, biofizician.

27 N. Iorga, „Înainte de un mormânt. Gheorghe Țițeica”, în *Oameni cari au fost*, vol. II, Ediție îngrijită și note de Ion Roman, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 332.

28 *Idem*, p. 333.

29 George Costescu, *Bucureștii vechiului regat*, Editura Universul, București, 1944, p. 224.

30 Pe care am avut onoarea de a-l cunoaște în copilărie, la Bușteni.

31 Câteva fragmente au fost publicate, sub titlul, „G. Țițeica, „Amintiri despre tatăl meu”, *Gazeta matematică*, nr. 85 (1), 1980, pp. 17–18.

discursului de investitură la Academia Română, pe lângă ceilalți dascăli pe care i-a cunoscut, Țițeica s-a oprit îndeosebi asupra lui Spiru Haret.

„În epoca în care a trăit, a fost unul dintre cei mai prestigioși și fermecători conferențieri, popularizator consecvent nu numai al cunoștințelor de matematică, dar chiar și din cele mai variate domenii. Avea o formulare clară, logic înlănțuită, care îmbina armonios elementele de știință cu imagini artistice, utilizând expresii interesante, atrăgătoare, comparații care-i permiteau accentuarea scopului propus, a ideilor originale, scilicet, cu care-și presară întregă expunere, fie că vorbea direct în fața auditoriului sau a aparatului de radio, al cărui frecvent invitat de onoare a fost” (Virgiliu Tătaru³²).

Sau, după cum rememora și academicianul Solomon Marcus, erau timpuri aparte, de pionierat, în care însă profesorul Țițeica a lăsat amprente puternice. „În acele vremuri, cultura românească avea o anumită unitate. Disciplinele nu erau încă ferm constituite iar dialogul lor era modul normal de existență. Inginerului, matematicianului și pedagogului Petrache Poenaru, care își consacrase discursul de recepție, rostit în anul 1871, lui Gheorghe Lazăr și școlii românești, i-a răspuns scriitorul George Sion. Fizicianului, chimistului și matematicianului Emanoil Bacaloglu, care vorbise la 1880 despre calendar, i-a răspuns scriitorul și inginerul Ion Ghica. Discursului despre Spiru Haret, rostit de Gheorghe Țițeica în 1914, i-a răspuns fizicianul și meteorologul Ștefan C. Hepites. În 1933, compozitorul George Enescu își prezintă discursul despre scriitorul Iacob Negruzzi și despre intrarea muzicii la Academia Română iar răspunsul este dat de matematicianul Gheorghe Țițeica. În 1936, matematicianul Dimitrie D. Pompeiu își consacră discursul chimistului Petru Poni și medicului Ioan Cantacuzino, iar răspunsul este dat de un alt medic, Gheorghe Marinescu”³³.

Lecciónile sale de la Facultatea de Științe, de la Școala Politehnică din București sau toate ocaziile cu care lua cuvântul în public au rămas emblematice pentru cei care au avut bucuria de a-l asculta.

Pentru George St. Andonie³⁴, durerea pierderii lor, odată cu trecerea timpului și, mai ales, și a celor care le-au audiat, este aproape palpabilă:

32 Virgiliu Tătaru, *Un geniu al matematicii, Gheorghe Țițeica*, Editura Profin, 2011, p. 10.

33 Discurs ținut la 27 martie 2008, în aula Academiei Române, apud www.cwu.edu/.../Sin-guratatea%20matematicianului.doc.

34 George St. Andone, *Istoria matematicii*, 1965, în special, secțiunile dedicate contribuției

„Păcat că nu s-au publicat la timpul lor nici lecțiile celebre ale lui Țițeica, nici cuvântările sale pline de avânt de la Casele Naționale. Ele ar fi fost o comoară sufletească pentru noua generație, care n-a avut norocul să-l asculte pe Țițeica”.

Geologul Gheorghe Macovei, ales 22 mai 1939, pe locul rămas vacant tocmai odată cu decesul lui Gh. Țițeica, își omagia, în discursul de primire, înaintașul, considerându-l: „mândrie a științei matematice, academician de mare prestigiu, profesor de impecabilă ținută și, mai ales, om de caracter inflexibil, de cald și luminat patriotism”³⁵.

Ion Simionescu l-a considerat modelul perfect atât de savant, cât, mai ales, de profesor. „A avut toate însușirile savantului adevărat: muncitor până în clipa când a închis ochii, de o modestie care contrastează cu vâlva răscolită în jurul celor ce socot oportunitatea ca o măiestrie a vieții, cu un sentiment adânc și sincer de dragoste de țară, pe care a făcut-o cunoscută în afară, căreia îi închina neogoiată munca în îndeplinirea datoriei, în orice însărcinare avea”³⁶.

Numeroase voci au încercat să surprindă farmecul și taina conferințelor lui Țițeica. Printre ele, se remarcă, credem noi, unul dintre foștii studenți, viitorul profesor de geometrie diferențială și topologie de la Facultatea de matematică și mecanică a Universității din București, Nicolae Mihăileanu (n. 1921): „Lecțiile lui Țițeica erau de o desăvârșită artă a pedagogiei. La începutul fiecărei ore de curs el recapitula ideile principale ale lecției anterioare; lecția predată era completă și se încheia cu o privire generală; expunerea era logică, clară, precisă, în stil foarte îngrijit fără să se folosească de nicio notiță, rezultatele importante erau subliniate prin variația intonației; toate calculele se sprijineau pe o puternică intuiție geometrică. El își ținea întotdeauna cursul la nivelul de înțelegere al studenților și punea suflet în predare, atâta caldă convingere în tot ceea ce expunea încât lecția lui te cucerea de la început, te determina să-l urmărești cu viu interes până la sfârșit și să pleci de la curs cu lecția învățată.

În anul întâi Țițeica preda geometria analitică al cărui curs îl reînnoia în fiecare an, privindu-l de fiecare dată sub alt aspect. În anul trei, la cursul de geometrie superioară, el preda de fiecare dată, câte un capitol

---

profesorului Gh. Țițeica.

35 Academia Română, *Discursuri de recepție (1936–1948)*, volum îngrijit și indice general de Dorina N. Rusu, Academia Română, București, 2005, p. 280.

36 *Idem*, p. 297.

de geometrie diferențială, făcând accesibile problemele cele mai delicate, prin puterea sa de expunere. Acest curs era frecventat și de absolvenți, de profesori din învățământul secundar, de ingineri, încât sala „Spiru Haret” era întotdeauna plină.

Țițeica avea o ținută modestă; era de statură mijlocie, blond, cu fruntea pronunțată, privirea senină.

Mai presus de orice, admirăm la Țițeica exemplul vieții sale.

Țițeica era deosebit de pretențios față de el însuși; nu întârzia nicio dată la curs sau la examene; își respecta integral cuvântul dat. Dotat cu o minte clară și o intuiție puternică, Țițeica este un exemplu de ceea ce poate aduce munca disciplinată, prin eforturile permanent depuse, în ridicarea continuă a nivelului muncii creatoare. Țițeica își pregătea minuțios toate lecțiile pe care le redacta ordonat în caiete sistematizate; lucrările sale științifice le studia sub toate aspectele înainte de a le publica. Toată viața Țițeica este un exemplu de corectitudine și moralitate³⁷.

Dacă, Gh. Țițeica scria, cu prilejul omagierii a 40 de ani de activitate a *Gazetei matematice*, că școala românească este produsul mai multor factori, printre care semnificativi ar fi: înființarea celor două universități (Iași și București), crearea Școlii de Poduri și Șosele, apariția primilor doctori în matematică de la Paris (S. Haret, C. Gogu, D. Emmanuel), și apariția celor două reviste: *Recreații științifice*³⁸ și *Gazeta Matematică*, astăzi, putem spune, fără să ne fie teamă că greșim, că adevărata școală universitară românească există și s-a impus nu numai la nivel european, și datorită importante contribuții a profesorului Gheorghe Țițeica.

37 Articol apărut în *Gazeta matematică*, nr. 8, 1955. Pentru aprecierea talentului profesoral, a se consulta și N. Ciorănescu, „Gh Țițeica – viața și opera”, *Buletinul Social Politic din Romania* nr. 3 (2), 1939, pp. 170–199; O. Onicescu and G. Vrânceanu, „La vie et l’oeuvre de Georges Titeica”, *Bull. Math. Soc. Roumaine Sci.* Nr. 43, 1941, pp. 147–161 și, mai ales, D. Rimer, „Modernitatea gândirii pedagogice a lui Gh. Țițeica”, *Stud. Cerc. Mat.* Nr. 31 (4), 1979, pp. 479–482.

38 La 15 ianuarie 1883 apărea la Iași primul număr al revistei, publicație ce va exista șase ani, având o apariție de un număr pe lună. Obiectivele urmărite, racordate la cerințele învățământului acelor vremuri, au fost expuse, cu deosebită claritate în „Cătră cetitori”, introducerea din primul număr: „Printre multele lacune ce sînt în învățământul nostrum, una, în ce privește învățământul științific, este lipsa unei publicațiuni periodice, în care să se trateze tot soiul de subiecte științifice. Dorința noastră, făcând să apară această foaie, este de a umple acea lacună, pe cât ne va sta în putință”.